

The Newly Discovered Monk Rock Cell Located between the Monk Rock Complexes “The Archangel” and “Krashtelnyata”, which are Part of the Ivanovo Rock-Hewn Monasteries

/a New View on the Structure and Range of the Great Monastery “St Archangel Michael” at the Ivanovo Village/

Evgeni Koev

University of Veliko Tarnovo “St. Cyril and St. Methodius”, Bulgaria

Abstract: *In another terrain research for the examination of the region around the Ivanovo Rock-hewn monasteries, conducted at the end of 2020 and at the beginning of 2021, well-shaped rock-hewn caves and rock niches with a different designation were discovered, which have now been known so far. Among the newly discovered objects, one relatively big rock niche, having different rock-hewn elements adjacent to it, stood out. Those elements complemented the monk dwelling with respect to space and designation. The general layout, the new construction elements enrich the concept about the structure of the monk rock-hewn dwellings in the Polomie. The location of the object, its linkage to the rest of the anthropogenic parts of the region and its characteristic features give us a new idea about the range and structure of the Great monastery “St Archangel Michael” at the Ivanovo village, municipality of Russe.*

Keywords: *Rock-Hewn Monasteries; Newly Discovered Monk Cell; Rock-Hewn Elements; Great Monastery “St Archangel Michael”, Ivanovo Village*

Новооткрита монашеска скална килия между манастирските скални комплекси „Архангела“ и „Кръщелнята“ от Ивановските скални манастири
/нов поглед към обхвата на Великата лавра „Архангела“ при с. Иваново/

Евгени Коев

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“, България

Резюме: *При поредните теренни проучвания за обследване на района на Ивановските скални манастири, проведени в края на 2020 и началото на 2021 год. бяха открити неизвестни до момента, скално изсечени и оформени пещери и скални ниши с различно предназначение. Сред локализираните нови обекти се открии сравнително голяма скална ниша с прилежащи към същата различни скалноизсечени елементи, допълващи пространствено и функционално монашеското жилище. Общият план, новите елементи на*

строителство и оформление обогатяват представите за устройството на монашеските скални обители в Поломието. Местоположението на обекта, свързаността му с останалите антропогенизирани части в района и характерните му особености дават представа за едни нови виждания за обхвата и устройството на Великата Лавра „Св. Архангел Михаил“ при с. Иваново, община Русе.

Ключови думи: *Ивановски скални манастири, новооткрита монашеска килия, скалноизсечени елементи, Великата Лавра „Св. Архангел Михаил“, с. Иваново*

Ивановските скални манастири, или Ивановския скален манастир, според различните автори, разглеждали въпросите по създаването, съществуването и наследството на скалните манастири в района на с. Иваново, Русенско, са в ползрението на десетки краеведи, историци, изкуствоведи от страната и чужбина в продължение на над век и половина. Детайлно проучено е художественото наследство в района, но определено липсват изследвания и данни за архитектурата, обхвата, устройството на скалните обители, както и за функциите на обособените им части. При поредните теренни проучвания за обследване на района на Ивановските скални манастири, проведени в края на 2020 год. и началото на 2021 год. от група спелеолози от ПК „Дервент“ с ръководител Евгени Коев, беше открита неизвестна до момента поредица от скално изсечени или старателно оформени пещери и скални ниши с различно предназначение. Сред новолокализираните обекти се открии сравнително голяма скална ниша с прилежащи към същата, различни по вид, старателно оформени скалноизсечени елементи, допълващи оформлението на обширно, монашеско жилище, състоящо се от килия и помощни части.

Новопроученият обект на първо място е интересен със своето местоположение в основата на скален венец на втора от общо оформени 4–5 скални тераси в обширния ъгъл между известните големи манастирски скални комплекси „Архангела“ и „Кръщелнята“ и на почти еднакво отстояние от същите. Скалната килия е в поредица от нарочно оформени скални ниши, пещера с множество, нарочно издълбани всичания и обособени пространства и друга проходна пещера със скални килии, които допълват общото пространство към скалния комплекс „Архангела“, които обекти са част от друго допълнително проучване, документиране и описание. Самата скална килия с прилежащите към нея скално изсечени елементи е оформена в малък скален ъгъл, явно в съществуваща естествена скална ниша с общо изток-югоизточно изложение на отвора. Нишата е издигната на около 50 см от основата на скалата с оформена тясна терасовидна заравненост в пространството на ъгъла и стръмно продължение в посока към долината и отстоящия в близост висок до 2 – 3 м скален праг.

Отвора на самата килия е с ширина от 380 см и височина от 155 см, с груба, почти правоъгълна форма. Към неговия югоизточен край има своеобразни подобия на скалноизсечени стъпала, които обаче може да имат

естествен произход. Входът към обособената монашеска килия по-скоро е бил от североизточната страна, където има едно постепенно, изравнено преливане на нивото на пода в нишата с нивото на терасата пред нея. Дълбочината на скалната ниша е 370 см с основна ос на развитие от 260°. Максималното разширение в средата на нишата достига 420 см и като цяло обособената, затворената площ на килията надхвърля 14 м², която я определя като една от най-просторните такива отделни килии в монашеските комплекси. Като цяло вътрешността на нишата не може да се отличи с нещо особено. За отбелязване е по-скоро фактът, че в сравнение с други килии в района, във въпросната ниша липсват определени нарочни всичания на лавици, ниши и поставки с битов или обреден характер. Прави впечатление известното абсидоподобно изсичане на едно вдълбаване в североизточната стена, което е възможно да е имало определено обредно предназначение като молитвена ниша, но към момента същото е без особени, отличителни характеристики. До него от север има естествено развиваща се в дълбочина скална ниша, която вероятно е използвана като помощен кът в килията. Пещерообразното уширение е с приблизителни размери от 70 см ширина, 100 см височина и дълбочина, продължаваща в стеснение, с възможно използване за складиране на необходими припаси или материали. Вътрешната стена също е неравна. Нейната северозападна /дясна/ част е оформена, подобно на абсида, в мека извивка, което място, поради положението и вида си, може да се определи като вероятно предназначено за почивка, седене, облягане в тази част на скалната килия. В централната част на вътрешната стена има още една, вдълбана абсидовидно, недълбока ниша, но в много по-груб вид, която, съдейки по силно опушения над тази част таван, е възможно да е била използвана за огнище. Южната стена с една естествена дъгообразна извивка допълва вътрешното пространство. Като цяло скалната ниша не се отличава с никакви правилни всичания и допълнително оформление. Освен това преобладаващите следи от изсичане на стените на килията навеждат на мисълта за стремеж към разширяване на нишата чрез удълбаване на средните части на стените, без обаче тези всичания да са завършени към пода или към тавана за изправяне на стените. Липсата на допълнително всечени жлеbove по тавана или стените показват, че скалната килия е представлявала едно цяло помещение и не е била разделена на отделни части, въпреки достатъчното пространство за поне две обособени помещения.

За разлика от семплата вътрешност, нарочно изсечените елементи около входа на скалната ниша и в пространството около нея изобилстват и дават една нова, по-различна представа за обособяването и устройството на едно подобно скално жилище. Първата, заслужаваща специално внимание особеност е наличието на два успоредни реда с правилно разположени полукръгли жлеbove по пода и тавана в привходната северна половина на нишата. Подобни всичания, показващи съществуването в миналото на преградни външни стени, изградени от дървени конструкции, са нещо

обичайно, но в настоящия случай издълбаните два реда жлеbove, на разстояние приблизително от около 10 см, свидетелстват, че въпросната ниша е била затворена от двойна стена, направена от лека дървена конструкция от преплетени пръти, вероятно измазани с глина. Двойният ред жлеbove, на какъвто попадаме за първи път при нашите проучвания, освен като свидетелство за съществуваща двойна стена, дава една допълнителна информация за начина на изграждане на монашеските жилища и постигането при тези условия на значително по-голям комфорт за запазване скалното помещение по-топло и по-сухо.

Фигура 1. Скална киля между „Архангела“ и „Кръщелнята“

Всичанията на стената до дясната страна на входа и тези по пода и тавана подсказват, че в тази дясна/северна част на отвора на скалната ниша е съществувала врата с височина от 150 см и ширина от около 80 см. На скалната стена пред входа съществуват допълнително всечени жлеbove от помасивна дървена конструкция. Същите са в една линия със съществуващ жлеб в средата на тясната площадката пред входа на нишата, което подсказва за допълнителна защита на скалната киля с козирка от лека, дървена конструкция, която е оформяла своеобразен пруст, и покрита площадка пред входа на нишата.

Допълнителен интерес от този малък скален жилищен комплекс представлява изсеченият престол пред монашеската киля в скалната стена, ограждаща от север обособения скален ъгъл. Престолът е много добре изгладен със седало с ширина 58 см, дълбочина 35 см и своеобразна ниска облегалка получена от всичането на престола в скалния склон. Любопитно е, че

от двете страни на престола съществуват оформени жлеbove за стъпки /основа/ за дървени подпори, най-вероятно от съществувал в миналото сенник, покриващ пространството пред скалния престол, или от изграден по цялата дължина на стената навес, покриващ и тази част от скалния ъгъл. Между престола и монашеската килия съществуват още две изсичания, вероятно с помощно, битово предназначение като поставки или малки лавици. Едното, по-високо, по-вляво разположено и по-голямо, е на около 120 см височина от основата на скалата с приблизителни размери 20 см x 20 см, а другото е по-малко, по-ниско разположено, на около 80 см височина от основата на скалата, с размери от около 10 см x 10 см.

На изток, вдясно от скалноизсечения престол, съществува още едно помещение – скална ниша с ширина на входа от около 120 см и височина от около 80 см, с множество изсечени жлеbove от двете страни, по пода и по тавана при входа на нишата. Съществуващите изсечени жлеbove категорично показват използването на това допълнително помещение с битова цел. Същото ще е имало някакво помощно за общността, вероятно стопанско предназначение като пещ, сушилня за плодове или за опушване на храна, което показва още една допълнителна страна на бита на обитателите на скалните жилища в района на Ивановските скални манастири.

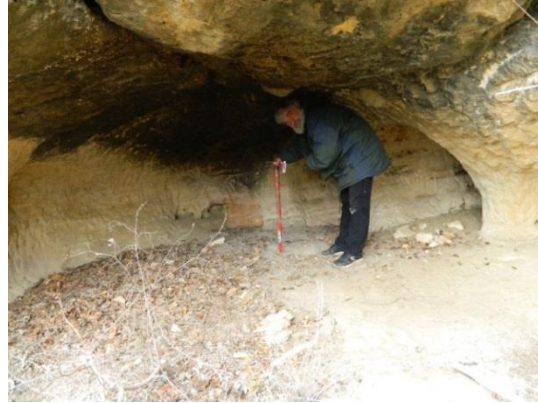
Като цяло новооткритата скалноизсечена монашеска килия със съществуващите до нея скален престол, допълнително помощно помещение и жлеbove от съществувала защитна дървена покривна конструкция дават една непозната до този момент, допълнителна информация за жилищното устройство в района на местността „Писмената“ и в Поломието като цяло. Разположението на обекта между големите манастирски скални комплекси, известни като „Архангела“ и „Кръщелнята“, дава една нова представа за обхвата и съществуващите връзки между тези комплекси. Общият план, новите елементи на строителство и оформление обогатяват представите за монашеските скални обители в Поломието. Общият вид, характерните особености, местоположението и връзките с близките антропогенизирани части от цялостния пейзаж подсказват едни нови виждания за обхвата и устройството на Великата лавра „Св. Архангел Михаил“ при с. Иваново, община Русе. Възможно плътното насищане със скални монашески килии и помощни помещения на целия район между двата скални комплекса дава достатъчно основание да се оформи една аргументирана теза, че скалните комплекси „Св. Архангел Михаил“ и този, известен като „Кръщелнята“, заедно с десетките обекти между тях, като монашеската килия, описана по-горе, скалният комплекс при Проходната пещера с двете арки и останалите скални килии и ниши са представлявали една обширна скална обител, в която всички, посочени по-горе отделни части са представлявали едно цяло, останало в паметта за района като Великата лавра „Св. Архангел Михаил“, изградена от първия канонично признат български патриарх, св. Йоаким I Търновски с помощта на един от най-

великите български владетели, цар Йоан Асен II. Новооткритата скална монашеска килия е една от тези свързващи брѐнки, доказващи единството на тази огромна, не само за времето си, а и от днешна гледна точка, монашеска обител, сочена основателно за един от най-големите и значими религиозни, културни и просветни центрове през 13 – 14 в.

Фигури / Figures: (Снимки Евгени Коев)

Фигура 2. Скална ниша, вход, общ вид.

Фигура 3. Скална ниша, общ вид, вътрешна част

Фигура 4. Скална ниша, северна страна и привходна част с всечени жлебове (А)

Фигура 5. Скална ниша, северна страна и привходна част с всечени жлебове (Б)

Фигура 6. Изсечени жлебове за двойна преградна стена на пода и на тавана (А)

Фигура 7. Изсечени жлебове за двойна преградна стена на пода и на тавана (Б)

Фигура 8. Скално изсечен престол, лавица и стъпки /основи/ за дървена конструкция (А)

Фигура 9. Скално изсечен престол, лавица и стъпки /основи/ за дървена конструкция (Б)

Koev, Evgeni

Department of "Geography",
"St. Cyril and St. Methodius" University of Veliko Tarnovo, Bulgaria

ev_koeff@abv.bg

tel: +359 889710188

AUTHOR'S DATA WERE PUBLISHED ACCORDING GDPR RULES AND PUBLICATION ETHICS OF THE JOURNAL (<http://www.math.bas.bg/vt/kin/>)

Received: 02 April 2021

Accepted: 30 November 2021

Published: 07 December 2021

DOI: www.doi.org/10.26615/issn.2367-8038.2021_2_022

KIN Journal, 2021, Volume 07, Issue 2

Science Series Cultural and Historical Heritage: Preservation, Presentation, Digitalization

Научна поредица Културно-историческо наследство: опазване, представяне, дигитализация

Научная серия Культурное и историческое наследие: сохранение, презентация, оцифровка

Editors Съставители

Prof. PhD. Petko St. Petkov

проф. д-р Петко Ст. Петков

Prof. PhD. Galina Bogdanova

проф. д-р Галина Богданова

Copy editors Технически редактори

Assist. prof. PhD. Nikolay Noev

гл. ас. д-р Николай Ноев

Assist. prof. PhD. Kalina Sotirova-Valkova

ас. д-р Калина Сотирова-Вълкова

Paskal Piperkov

Паскал Пиперков

© Editors, Authors of Papers, 2021

© Редколегия, Авторски колектив, 2021

Published by Издание на

Institute of Mathematics and Informatics

Институт по математика и

at the Bulgarian Academy of Sciences,

информатика при Българска академия на

Sofia, Bulgaria

науките, София, България

<http://www.math.bas.bg/vt/kin/>

ISSN: 2367-8038